

Юлія Лимар
кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК МЕТОДУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасний учитель повинен створити сприятливі умови для загального й творчого розвитку дитини, організувати навчально-виховний процес на засадах індивідуалізації. Виявити та врахувати в освітньому процесі індивідуальні особливості дітей можна за допомогою спостереження. Однак у студентів нерідко виникають труднощі під час планування, проведення, фіксування та аналізу результатів спостереження за учнями.

Мета дослідження полягає в розкритті особливостей використання діалогічних вправ у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання спостереження як методу науково-педагогічного дослідження.

Під час вивчення студентами курсу «Основи педагогічних досліджень» значна увага приділяється розгляду емпіричних методів науково-педагогічного дослідження. Вважаємо за доцільне детальніше розглянути метод спостереження та особливості його використання у роботі з дітьми молодшого шкільного віку. Під час лекційного заняття студенти ознайомлюються з метою, сутністю спостереження як методу науково-педагогічного дослідження; особливостями планування, проведення, фіксування та аналізу результатів спостереження за молодшими школярами. Під час практичного заняття необхідно поглибити знання та критичне розуміння студентами навчального матеріалу. Важливо навчити студентів використовувати спостереження не тільки під час проведення експериментального дослідження в межах написання курсових, кваліфікаційних робіт, а й під час майбутньої професійної діяльності.

Реалізація поставлених завдань зумовила пошук таких форм роботи зі студентами, які б забезпечили активне залучення кожного з них до спільної діяльності, використання їхнього життєвого досвіду, формування компетентностей для культури демократії. Значні можливості в цьому напрямі мають діалогічні вправи, розроблені на основі вправ Guro Hansen Helskog [2]. Їх використання дозволяє поглибити знання та критичне розуміння студентами сутності, особливостей планування, проведення, фіксування та аналізу результатів спостереження за молодшими школярами; формувати у студентів компетентності для культури демократії, а саме: здатність цінувати людську гідність та права людини, цінувати культурну багатоманітність; повагу, громадянську свідомість, навички автономного навчання, аналітичного і критичного мислення, навички слухати та спостерігати, емпатію, навички співпраці, навички вирішувати конфлікти [3].

Послідовність проведення вправи (складено на основі вправи I б) [2]

1. Почніть з питання «Що означає – спостерігати за дітьми?»
2. Запропонуйте студентам пригадати приклади з власного життя проведеного ними спостереження за дітьми молодшого шкільного віку (бажано, щоб приклади ілюстрували виявлення під час спостереження індивідуальних особливостей дітей, які в подальшому було враховано в роботі з ними).
3. Нехай студенти поділяться своїми прикладами у загальній групі (запишіть назви описаних студентами прикладів на дошці або фліпчарті).
4. Оберіть один з прикладів шляхом голосування (нехай кожен студент обере приклад, який би він хотів обговорити; визначте приклад, який обрали більшість студентів).
5. Обговоріть зі студентами це питання спочатку на основі прикладу поступово переходячи до абстрактного поняття.
6. Запропонуйте студентам сформулювати одним реченням відповідь на питання.
7. Нехай студенти прочитають текст у підручнику «наукове спостереження – це система фіксації і реєстрації об'єктивних властивостей і зв'язків об'єкта,

що вивчається і знаходиться у природних умовах або в умовах наукового експерименту. Воно характеризується тим, що завжди підпорядковане певній дослідницькій меті, завчасно планується і проводиться за певною програмою» [1, с. 128]. Запропонуйте студентам порівняти текст зі своїм формулюванням.

8. Запропонуйте студентам написати рефлексивні нотатки: 1) Що ви дізнались сьогодні нового про спостереження як метод науково-педагогічного дослідження? 2) Якими вміннями ви оволоділи, що дозволять вам використовувати спостереження як метод науково-педагогічного дослідження у роботі з дітьми дошкільного віку?

Аналіз рефлексивних нотаток студентів свідчить про поглиблення їхніх знань щодо сутності спостереження як методу науково-педагогічного дослідження, значення спостереження для роботи вчителя; усвідомлення ними можливих негативних наслідків для подальшого розвитку, виховання й навчання дитини, які можуть виникнути у разі неправильної організації спостереження або інтерпретації його даних.

Отже, аналіз процесу й результатів роботи студентів дозволяє зробити висновок про ефективність використання діалогічних вправ у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання спостереження як методу науково-педагогічного дослідження.

Література

1. Тверезовська Н.Т. Методологія педагогічного дослідження : навч. посіб. / Н.Т. Тверезовська, В.К. Сидоренко. – Київ : Центр учбової літератури, 2013. – 440 с.

2. Helskog, Guro Hansen. Forthcoming February 2019. Philosophising the Dialogos Way toward Wisdom in Education. Between Critical Thinking and Spiritual Contemplation. London: Routledge Publishing Ltd.

3. Компетентності для культури демократії [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<https://classroom.google.com/u/0/c/MjI4NTQ1MzM4NTTha/a/Mjg5NDEyMDAxNzNa/details>.